

Τα Κοινωνικά δικαιώματα σε κρίση.

Το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας στη σύγχρονη Κυπριακή πραγματικότητα.

Χαρίκλεια Α. Μεττή, Δικηγόρος, Δικηγορικός Σύλλογος Λευκωσίας

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι τα κοινωνικά δικαιώματα και ειδικότερα το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας στη σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα. Το συγκεκριμένο δικαίωμα λόγω της φύσης του είναι αφενός ιδιαίτερα σημαντικό για την κοινωνία αφού από αυτό εξαρτάται άμεσα το βιοτικό της επίπεδο και αφετέρου είναι το κοινωνικό δικαίωμα που αντιμετώπισε ίσως τις μεγαλύτερες προκλήσεις από την οικονομική κρίση η οποία μαστίζει την κυπριακή κοινωνία. Είναι σαφές ότι η κρίση αυτή έχει παγκόσμιο χαρακτήρα, ωστόσο στην Κύπρο έγινε ιδιαίτερα αισθητή από το 2013 και εντεύθεν, όταν πια η χώρα εισήλθε στην «εποχή του Μνημονίου» και ακολούθησε η υιοθέτηση μίας σειράς μέτρων λιτότητας. Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία, φυσικά δεν παρέμειναν αλώβητα τα κοινωνικά δικαιώματα, με το προαναφερθέν να δέχεται αλλεπάλληλα χτυπήματα, με τις μειώσεις ή ακόμα και τις καταργήσεις αρκετών παροχών του κράτους.

Για σκοπούς οριοθέτησης της έννοιας «κοινωνικό δικαίωμα», κρίνεται σκόπιμη μία αναφορά στη διάκριση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σύμφωνα με τη νομική θεωρία του γερμανού νομομαθή Georg Jellinek, κριτήριο διάκρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η σχέση μεταξύ του δικαιώματος και της κρατικής εξουσίας. Βάσει του εν λόγω κριτηρίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα διακρίνονται στις εξής τρεις κατηγορίες: (α) Αρνητικά (απωθητικά) δικαιώματα ή ατομικές ή θεμελιώδεις ελευθερίες (status negativus). Πρόκειται για τα δικαιώματα με τα οποία ουσιαστικά απαιτείται από το κράτος να απέχει από ορισμένες πράξεις. Τέτοια δικαιώματα είναι αυτά που αφορούν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, όπως είναι ο σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. (β) Θετικά ή κοινωνικά δικαιώματα (status positivus), με τα οποία απαιτείται θετική πράξη, παροχή εκ μέρους του κράτους. Κάποια από τα κοινωνικά δικαιώματα είναι το δικαίωμα στην υγεία και το δικαίωμα στην εκπαίδευση. (γ) Πολιτικά ή συμμετοχικά δικαιώματα (status activus), τα οποία αφορούν στη συμμετοχή, τη διαμόρφωση και την άσκηση τόσο της κρατικής όσο

και της πολιτικής εξουσίας. Σε αυτή την κατηγορία εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, τα δικαιώματα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι.^[1]

Το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας όπως κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ανήκει στην κατηγορία των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Στην παρούσα μελέτη, αρχικά γίνεται μία αναφορά στην κατοχύρωση και το περιεχόμενο του εν λόγω δικαιώματος στην Κύπρο. Στη συνέχεια, ακολουθεί μία σύντομη παρουσίαση των υπηρεσιών και φορέων που λειτουργούν στην Κυπριακή Δημοκρατία και είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή της νομοθεσίας για τις κοινωνικές παροχές. Ακολουθεί μία αναφορά στις σημαντικότερες κατά την άποψη της γράφουσας προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι εν λόγω παροχές ένεκα της οικονομικής κρίσης καθώς και σε σχετικά στοιχεία και παρατηρήσεις από τον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο. Καταληκτικά, ειφράζονται ορισμένες σκέψεις αναφορικά με την εξέλιξη του εν λόγω κοινωνικού δικαιώματος στη σύγχρονη κυπριακή πραγματικότητα.

«Το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας όπως κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ανήκει στην κατηγορία των κοινωνικών δικαιωμάτων.»

[1] Σ.-Η. Ακτύπης, *Σημειώσεις Στο Δίκαιο Δικαιωμάτων Του Ανθρώπου* (2013), σελ. 6-9.

Ανθρώπινα δικαιώματα

Ι. Το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας στην Κύπρο

Στην Κύπρο, το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας κατοχυρώνεται στο Άρθρο 9 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο ίδιο άρθρο προνοείται ότι «Ο νόμος θα προβλέψει περί προστασίας των εργατών, αρωγής προς τους πτωχούς και συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων.»^[2] Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι θα υιοθετούντο (όπως κι έγινε), ειδικότεροι νόμοι αναφορικά με την προστασία των εργατών, την παροχή βοήθειας προς τους οικονομικά δυσπραγούντες αλλά και την εγναθίδρωση και λειτουργία συστήματος κοινωνικών ασφαλίσεων. Στην πιο πάνω διάταξη, ο νομοθέτης συνενώνει ουσιαστικά δύο δικαιώματα, αυτό της αξιοπρεπούς διαβίωσης και αυτό σε κοινωνική ασφάλεια, τα οποία κατά την άποψη της γράφουσας, είναι εκ των πραγμάτων αλληλένδετα. Τούτο διότι, θα ήταν οξύμωρο να αναμένεται από ένα κράτος να διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, χωρίς κοινωνική ασφάλιση. Λόγω της περιορισμένης έκτασης της παρούσας εργασίας, η ανάλυση θα επικεντρωθεί στην κοινωνική ασφάλεια.

Το Κυπριακό Κράτος ανέθεσε τα θέματα που αφορούν στα ζητήματα κοινωνικών παροχών, στο Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (στο εξής «το Υπουργείο»). Το τελευταίο με τη σειρά του, έχει μεριμνήσει για τη δημιουργία ενός πολυεπίπεδου συστήματος κοινωνικών παροχών, το οποίο τριχοτομείται στις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στο Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες και στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας.^[3]

Α. Οι Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Για την ιστορία, τα πρώτα βήματα στην κοινωνική ασφάλιση στην Κύπρο έγιναν στα τέλη της δεκαετίας του '50. Κάποια χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα από το 1980, εφαρμόστηκε το Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το

οποίο έχει αποτελέσει ορόσημο για την κοινωνική πολιτική στην Κύπρο. Στόχος του εν λόγω Σχεδίου είναι η διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης τόσο για τους εργαζομένους όσο και για το σύνολο της κυπριακής κοινωνίας, μέσω της εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας αλλά και σημαντικών κοινωνικών παροχών από την πλευρά του κυπριακού κράτους.

Το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων υπάγεται στις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ευθύνεται για τις κοινωνικές παροχές. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 21 του περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμου του 2010 (Ν.59(I)/2010), το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι υπεύθυνο για δύο κατηγορίες παροχών: τις παροχές που καταβάλλονται σε περιοδική βάση και τις παροχές οι οποίες καταβάλλονται εφάπαξ. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα επιδόματα μητρότητας, ασθενείας, ανεργίας, ορφάνιας, αγνοουμένου και πατρότητας καθώς και η θεσμοθετημένη σύνταξη (σύνταξη γήρατος), η σύνταξη ανικανότητας και η σύνταξη χρείας. Στη δεύτερη κατηγορία εμπίπτουν τα βοηθήματα γάμου, τοκετού και κηδείας.

Β. Το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες

Το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες είναι ένα σχετικά νεοσύστατο τμήμα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, καθότι μετρά μόλις 10 χρόνια παρουσίας. Ιδρύθηκε το 2009 με τον περί Προϋπολογισμού Νόμο του 2009, βάσει σχετικής απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου.^[4]

Το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες είναι υπεύθυνο για τις ακόλουθες κοινωνικές παροχές. Τα επιδόματα βαριάς κινητικής αναπηρίας, φροντίδας σε τετραπληγικά και παραπληγικά άτομα, διακίνησης, τη χορηγία τυφλών και την έκδοση κάρτας στάθμευσης. Περαιτέρω, το εν λόγω Τμήμα ευθύνεται για την εφαρμογή των σχε-

«Το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων υπάγεται στις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων και ευθύνεται για τις κοινωνικές παροχές.»

^[2] Άρθρο 9, Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

^[3] «Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας Και Κοινωνικών Ασφαλίσεων - Παροχές Προς Τον Πολίτη» (Mlsi.gov.cy, 2019) <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/mlsi.nsf/mlsi25_gr/mlsi25_gr?OpenDocument> ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

^[4] «Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης ατόμων με αναπηρίες - Ιστορικό» (Mlsi.gov.cy, 2019) <http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/dsid/dsid.nsf/dsid/d04_gr/dsipd04_gr?OpenDocument> ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

Τα Κοινωνικά δικαιώματα σε κρίση

δίων παροχής οικονομικής βοήθειας για απόκτηση αυτοκινήτου, για προμήθεια τροχοκλιμακίων, τεχνικών μέσων, οργάνων και άλλων βοηθημάτων καθώς και για τα σχέδια επιχορήγησης των οργανώσεων των Ατόμων με Αναπηρίες και Κοινωνικών Συνοδών για ενήλικα άτομα με πολύ σοβαρές αναπηρίες.^[5]

Γ. Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας

Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας υπάρχουν στο Υπουργείο και έχουν μακρά ιστορία. Η πορεία τους ξεκίνησε το 1952 και σκοπός τους είναι να παρέχουν κοινωνική προστασία, να βοηθούν στην κοινωνική ενσωμάτωση, να προωθούν την ισότητα ευκαιριών, να καταπολεμούν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, να διασφαλίζουν συνθήκες κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής και να προωθούν τα συμφέροντα ατόμων, οικογενειών και κοινοτήτων.^[6]

Σήμερα, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας λειτουργούν τέσσερις τομείς. Τον τομέα Ανάπτυξης Προσωπικού και Κρατικών Ιδρυμάτων, τον τομέα Δημόσιων Βοηθημάτων, Ηλικιωμένων και Αναπήρων, τον τομέα Κοινωνικής Ανάπτυξης και Αξιολόγησης Προγραμμάτων και τον τομέα για την Οικογένεια και το Παιδί.^[7]

Κατά την άποψη της γράφουσας, ο τομέας Δημοσίων Βοηθημάτων Ηλικιωμένων και Αναπήρων, ο οποίος μέσω της εφαρμογής του περί Δημοσίων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών Νόμου του 2006 (Ν.95(Ι)/2006), συνδέεται κατ' εξοχήν με τη διασφάλιση του δικαιώματος αξιοπρεπούς διαβίωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Νόμου δεν περιορίζεται στα ηλικιωμένα ή με αναπηρίες άτομα, αλλά εκτείνεται σε κάθε άτομο που διαμένει νόμιμα στη Κυπριακή Δημοκρατία και στερείται των αναγκαίων πόρων

για την κάλυψη των βασικών και ειδικών του αναγκών όπως αυτές καθορίζονται από τη σχετική νομοθεσία. Ο εν λόγω τομέας παρέχει επιδόματα και υπηρεσίες στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ασθενείς και οι αιτούντες πολιτικό άσυλο.^[8] Το δημόσιο βοήθημα που παρέχεται στους δικαιούχους είναι είτε χρηματικό, είτε σε είδος.

II. Οι κοινωνικές παροχές στην Κύπρο της οικονομικής κρίσης

Όπως αναφέρεται και στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας, η οικονομική κρίση δεν άφησε ανεπηρέαστες τις κοινωνικές παροχές στην Κύπρο.

Ξεκινώντας από τις παροχές των Υπηρεσιών Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με τον Νόμο αρ. 193(Ι)/2012, με τον οποίο τροποποιήθηκε ο περί Κοινωνικών Ασφαλίσεων Νόμος (Ν.59(Ι)/2010), καταργήθηκε το βοήθημα γάμου, με αφετηρία την 1^η Ιανουαρίου 2013.^[9]

Αναφορικά με την κοινωνική σύνταξη, ο Νόμος αρ. 178(Ι)/2012 τροποποίησε το πρώτο εδάφιο του άρθρου 4 του περί Χορήγησης Κοινωνικής Σύνταξης Νόμου του 1995 (Ν. 25(Ι)/1995) σε σχέση με το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης. Συγκεκριμένα, ενώ μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 2012 το μηνιαίο ύψος της κοινωνικής σύνταξης ανέρχονταν στο ογδόντα ένα τοις εκατό του εκάστοτε μηνιαίου ανώτατου ποσού της βασικής παροχής σύνταξης γήρατος, από την 1^η Ιανουαρίου 2013 μέχρι και την 31^η Δεκεμβρίου 2016, το ύψος της κοινωνικής σύνταξης καθορίστηκε σε € 336,28.^[10] Ουσιαστικά, με την πιο πάνω τροποποίηση εισήχθη ένα καθορισμένο ποσό ως μηνιαία κοινωνική σύνταξη, στο πλαίσιο προφανώς της προσπάθειας για εξοικονόμηση κρατικών πόρων.

«εκτείνεται σε κάθε άτομο που διαμένει νόμιμα στη Κυπριακή Δημοκρατία και στερείται των αναγκαίων πόρων για την κάλυψη των βασικών και ειδικών του αναγκών»

^[5] «Γμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης ατόμων με αναπηρίες – Σχέδια Κοινωνικών Παροχών» (Mlsi.gov.cy, 2019)

<http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/dsid/dsid.nsf/site_map_gr/sitemap_gr?OpenForm> ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

^[6] «Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας – Αποστολή» (Mlsi.gov.cy, 2019)

http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlmission_gr/dmlmission_gr?OpenDocument ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

^[7] «Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας – Ιστορικό» (Mlsi.gov.cy, 2019)

http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlhist_ory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

^[8] «Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας - Τομέας Δημοσίων Βοηθημάτων, Ηλικιωμένων και Αναπήρων» (Mlsi.gov.cy, 2019)

<http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/sws/sws.nsf/dmlassistance_gr/dmlassistance_gr?OpenDocument> ανακτήθηκε 23 Μαρτίου.

^[9] Άρθρο 27, Νόμος 59(Ι)/2010.

^[10] Άρθρο 4, Νόμος 25(Ι)/1995.

Ανθρώπινα δικαιώματα

Σε ό,τι αφορά στη θεσμοθετημένη σύνταξη, τη σύνταξη ανικανότητας και τη σύνταξη αναπηρίας, ο Νόμος 59(Ι)/2010 τροποποιήθηκε και πάλι το 2012, ώστε η σύζυγος ατόμου το οποίο δικαιούται σε μία από τις πιο πάνω συντάξεις, η οποία ασκεί ασφαλιστέα απασχόληση, να μη θεωρείται εξαρτώμενο πρόσωπο κι έτσι να μην αυξάνεται η σύνταξη του συζύγου της ως οι πρόνοιες του άρθρου 62 του εν λόγω Νόμου.

Άλλο ένα πλήγμα για τις παροχές, αποτελεί η τροποποίηση του Νόμου 59(Ι)/2010 με τον Νόμο αρ. 193(Ι)/2012. Τροποποιήθηκε το άρθρο 77 του Νόμου, το οποίο αφορά στην αναπροσαρμογή του ύψους καθώς και σχετικές αυξήσεις των θεσμοθετημένων συντάξεων χηρείας και ανικανότητας, αναπηρίας και γονέων καθώς και των επιδομάτων ορφάνιας και αγνοουμένου. Η εφαρμογή των προνοιών του εν λόγω άρθρου για οποιαδήποτε αναπροσαρμογή ή αύξηση αναστάλθηκε για την περίοδο από 1η Ιανουαρίου 2013 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2016. Αξίζει να σημειωθεί ότι με τον Νόμο αρ. 1(Ι)/2017, το άρθρο 77 του Νόμου 59(Ι)/2010 τροποποιήθηκε με την εισαγωγή της παραγράφου (β) του εδαφίου (1) του εν λόγω άρθρου, σύμφωνα με την οποία οι πιο πάνω παροχές αυξάνονται κατά 0,81% από την 1η Ιανουαρίου 2017.^[11]

Σε σχέση με τις παροχές του Τμήματος Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες, το 2013, με το Νόμο αρ. 5(Ι)/2013 τροποποιήθηκε το άρθρο 4 του περί Παροχής Ειδικής Χορηγίας σε Τυφλούς Νόμου του 2011 (Ν. 11(Ι)/2011). Σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο του εν λόγω άρθρου, οικογένεια που διαμένει μόνιμα στην Κύπρο και έχει τέκνο τυφλό κάτω των 18 ετών, δικαιούται ειδική χορηγία ύψους €3.675,48 κάθε χρόνο. Το ύψος της ειδικής χορηγίας, αναπροσαρμόζεται την 1^η Ιανουαρίου κάθε επόμενου έτους με βάση τον δείκτη τιμών καταναλωτή. Με την τροποποίηση του 2013, η αναπροσαρμογή

αυτή αναστάλθηκε για την περίοδο από 1η Ιανουαρίου 2013 μέχρι και την 31η Δεκεμβρίου 2016 και το ύψος της ειδικής χορηγίας για το πιο πάνω διάστημα καθορίστηκε σε €316.37 μηνιαίως.^[12]

Πρέπει να σημειωθεί ότι παρόλες τις μειώσεις και καταργήσεις που υπέστησαν ορισμένες από τις κοινωνικές παροχές κατά την τετραετία 2012-2016, το Υπουργείο προχώρησε στη λήψη μέτρων τα οποία αποσκοπούν στην παροχή οικονομικής και όχι μόνο βοήθειας στους πολίτες. Ένα τέτοιο βήμα αποτελεί η θεσμοθέτηση του επιδόματος πατρότητας. Συγκεκριμένα, με τον Νόμο αρ. 115(Ι)/2017, εισήχθη στο Ν.59(Ι)/2010 το άρθρο 29Α. Στο εν λόγω άρθρο προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι κάθε ασφαλισμένος σύζυγος του οποίου η σύζυγος γέννησε, ή απέκτησε παιδί μέσω παρένθετης μητέρας ή ο ίδιος και η σύζυγος του έχουν προχωρήσει σε υιοθεσία παιδιού ηλικίας μέχρι 12 ετών, δικαιούται σε επίδομα πατρότητας, εφόσον ο ίδιος πληροί τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις.^[13]

Ακόμα ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μέτρου που λήφθηκε για την παροχή οικονομικής βοήθειας προς τους πολίτες, αποτελεί η ψήφιση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων του περί Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και Γενικότερα περί Κοινωνικών Παροχών Νόμου του 2014 (Ν.109(Ι)/2014). Σκοπός του εν λόγω νόμου είναι η εφαρμογή ενός συστήματος κοινωνικής πρόνοιας για τη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης των οικογενειών που πληρούν τα κριτήρια που καθορίζει αυτός.^[14]

Τη λήψη του εν λόγω μέτρου σχολίασε η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, η οποία είναι επιφορτισμένη με τον έλεγχο εφαρμογής του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα.^[15] Πρέπει να σημειωθεί ότι η Κυπριακή Δημοκρατία προχώρησε στην κύρωση του εν λόγω

«δικαιούται σε επίδομα πατρότητας, εφόσον ο ίδιος πληροί τις σχετικές ασφαλιστικές προϋποθέσεις»

[11] Άρθρο 77, Νόμος 59(Ι)/2010.

[12] Άρθρο 4, Ν. 11(Ι)/2011

[13] Άρθρο 29Α(1), Ν. 59(Ι)/2010.

[14] «Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα» (Mlsi.gov.cy, 2019) <<http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/mlsi.nsf/All/517E1B1FE19B0418C2257CD7001E73BB>> ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

[15] Π. Νάσκου-Περράκη, «Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο Στο Σύμφωνο Του ΟΗΕ Για Τα Οικονομικά, Κοινωνικά Και Πολιτιστικά Δικαιώματα» (2014) <http://www.naskouperraki.gr/wp-content/uploads/2014/12/Άρθρο_για_τιμητικό_τόμο_Ko-libre.pdf> σελ. 3, ανακτήθηκε 1 Απριλίου 2019.

Τα Κοινωνικά δικαιώματα σε κρίση

Συμφώνου το 1969, με τον περί των Διεθνών Συμφώνων (Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα και Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα) Νόμο του 1969 (Ν.14/1969). Το δικαίωμα σε κοινωνική ασφάλιση στα πλαίσια του Συμφώνου κατοχυρώνεται στο άρθρο 9 αυτού.^[16] Η Επιτροπή του ΟΗΕ στις καταληκτικές παρατηρήσεις της επί της 6^{ης} περιοδικής έκθεσης που κατέθεσε η Κύπρος, αναφέρει ότι η θεσμοθέτηση της παροχής του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος αποτελεί ένα «καινοτόμο βήμα στην ενσωμάτωση των προγραμμάτων δημόσιας βοήθειας.»

Ωστόσο, η Επιτροπή δεν παρέλειψε να επισημάνει τις ανησυχίες της σχετικά με το πιο πάνω ζήτημα, οι οποίες έγκεινται στα εξής. Πρώτον, ότι το επίπεδο του οφέλους είναι ανεπαρκές και δεν εγγυάται ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης στους δικαιούχους και τις οικογένειές τους. Δεύτερον, ότι από τη συγκεκριμένη παροχή αποκλείονται οι δικαιούχοι άλλων κοινωνικών παροχών, οι οποίοι παρόλο που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για το εγγυημένο ελάχιστο εισόδημα, εντούτοις εξακολουθούν να χρειάζονται κοινωνική βοήθεια. Τρίτον, ότι οι εργοδότες προβαίνουν σε κατάχρηση της εν λόγω παροχής, ώστε να μειώνουν τους μισθούς των εργαζομένων και ειδικότερα των υπηκόων τρίτων χωρών και των χαμηλόμισθων εργαζομένων. Τέταρτον, ότι η σχετική διαδικασία για τη λήψη της εν λόγω παροχής είναι ιδιαίτερα γραφειοκρατική και περιπλοκή. Τέλος, η Επιτροπή δεν παραλείπει να προβεί σε ορισμένες συστάσεις προς την Κυπριακή Δημοκρατία για τη λήψη μέτρων αναφορικά με το εν λόγω θέμα. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στα ακόλουθα. Πρώτον, στην αύξηση και περιοδική επανεξέταση του ύψους του καταβαλλόμενου ποσού, ώστε να εξασφαλίζεται ένα επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης για τους δικαιούχους και τις οικογένειές τους. Δεύτερον, στη διασφάλιση του

γεγονότος ότι όλοι όσοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για τη συγκεκριμένη παροχή αλλά εξακολουθούν να χρήζουν κοινωνικής βοήθειας, δεν απομένουν χωρίς επαρκή προστασία. Τρίτον, στην παρακολούθηση των εργοδοτών, ώστε να διασφαλίζεται ότι το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα δεν επηρεάζει δυσμενώς τους μισθούς των εργαζομένων οι οποίοι τελούν υπό επισφαλείς συνθήκες εργασίας. Τέταρτον, στη μείωση των σφαλμάτων στόχευσης κατά την εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και εξομάλυνση της διαδικασίας υποβολής αιτήσεων.^[17]

Στα θετικά, συγκαταλέγεται και το γεγονός ότι τα βοηθήματα που παρέχονται με τον περί Δημοσίων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών Νόμο του 2006 (Ν.95(Ι)/2006) δεν επηρεάστηκαν από κρίση στην οικονομία της Κύπρου. Ωστόσο, στο πλαίσιο των καταληκτικών παρατηρήσεων που αναφέρονται στην πιο πάνω παράγραφο, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα εκφράζει την ανησυχία της ότι ο αριθμός των ατόμων που ζουν σε συνθήκες φτώχειας αυξήθηκε σημαντικά, ιδιαίτερα κατά την οικονομική κρίση, ενώ ποσοστό πέραν του ενός τετάρτου του πληθυσμού βρίσκεται στα όρια της φτώχειας και στερείται αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου. Η Επιτροπή συνέστησε στην Κυπριακή Δημοκρατία να εντείνει τις προσπάθειες της για την καταπολέμηση της φτώχειας, προχωρώντας, μεταξύ άλλων στην ανάλυση των αναγκών των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού και στην υιοθέτηση συγκεκριμένων μέτρων για την αντιμετώπιση των εν λόγω αναγκών.^[18]

Πρέπει να σημειωθεί ότι δύο χρόνια μετά τις εν λόγω καταληκτικές παρατηρήσεις της Επιτροπής και συγκεκριμένα το 2018, τα στοιχεία της Eurostat κατέδειξαν ότι κατά το έτος 2017 οι κοινωνικές παροχές στην Κυπριακή Δημοκρατία συνέβαλαν στη μείωση του αριθμού των ατόμων που βρίσκονται στο όριο φτώχειας κατά 35,92%.^[19]

«οι εργοδότες προβαίνουν σε κατάχρηση της εν λόγω παροχής, ώστε να μειώνουν τους μισθούς των εργαζομένων και ειδικότερα των υπηκόων τρίτων χωρών και των χαμηλόμισθων εργαζομένων»

^[16] «Διεθνές Σύμφωνο Για Τα Οικονομικά, Κοινωνικά Και Πολιτιστικά Δικαιώματα» (Unric.org, 2019) <https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26231> ανακτήθηκε 1 Απριλίου 2019.

^[17] Committee on Economic, Social and Cultural Rights, “Concluding Observations On The Sixth Periodic Report Of Cyprus” (Economic and Social

Council, United Nations 2016) <<http://docstore.ohchr.org/>> σελ. 7, ανακτήθηκε 23 Μαρτίου 2019.

^[18] idem, σελ. 8.

^[19] “Eurostat - Tables, Graphs And Maps Interface (TGM) Table” (Ec.europa.eu, 2019) <<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&rcode=tespm050>> ανακτήθηκε 1 Απριλίου 2019.

Ανθρώπινα δικαιώματα

III. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, από την ανάλυση που προηγήθηκε καθίστανται σαφή τα ακόλουθα. Σε ό,τι αφορά στον τρόπο που η Κυπριακή Δημοκρατία διασφαλίζει το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας, είναι ξεκάθαρο ότι έχει φροντίσει να αναπτύξει ισχυρούς μηχανισμούς οι οποίοι εργάζονται συστηματικά για την διατήρηση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου.

Αναφορικά με τις Υπηρεσίες Κοινωνικών Ασφαλίσεων, είναι έιδηλο ότι από την ίδρυση τους παράγουν σημαντικό έργο στο χώρο της κοινωνικής ασφάλισης, με αξιόλογες παροχές προς διάφορες κοινωνικές ομάδες. Το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες, αν και νεοσύστατο, έχει να επιδείξει σημαντικό έργο στην παροχή οικονομικής βοήθειας αλλά και υπηρεσιών στα άτομα με αναπηρίες. Περαιτέρω, οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας αποτελούν ένα πολύ σημαντικό φορέα για τις ευπαθείς ομάδες, τις οποίες στηρίζουν τόσο οικονομικά όσο και μέσω παροχής υπηρεσιών.

Είναι γεγονός ότι η οικονομική κρίση δεν άφησε ανεπηρέαστες τις κοινωνικές παροχές στην Κύπρο. Η κατάργηση του βοηθήματος γάμου, η τροποποίηση του μηνιαίου ύψους της κοινωνικής σύνταξης με την εισαγωγή ενός καθορισμένου ποσού, οι αλλαγές στις θεσμοθετημένες συντάξεις και η αναπροσαρμογή της ειδικής χορηγίας σε τυφλά άτομα είναι κατά την άποψη της γράφουσας οι σημαντικότερες αλλαγές που υπέστησαν οι κοινωνικές παροχές, όσο η Κύπρος αγωνίζεται να ξεπεράσει το σκόπελο των μνημονίων. Στον αντίποδα, η θεσμοθέτηση του επιδόματος πατρότητας και του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, αποτελούν δείγματα ελπίδας ότι και σε καιρό κρίσης, το κράτος φροντίζει να προχωρεί στη λήψη μέτρων που αποσκοπούν στην προαγωγή της ευημερίας της κοινωνίας.

Τα όσα σχετικά αναφέρονται στις καταληκτικές παρατηρήσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από το κυπριακό κράτος, ώστε να φροντίσει να βελτιώσει το επίπεδο και την ποιό-

τητα των παροχών. Σε ό,τι αφορά στο ποσοστό των ατόμων που ζουν στην Κύπρο και βρίσκονται στο όριο της φτώχειας, οι έρευνες της Eurostat δείχνουν ότι την τελευταία διετία μειώθηκαν σημαντικά, ωστόσο αυτό δεν μπορεί να αποτελέσει λόγο εφησυχασμού για κανέναν από τους εμπλεκόμενους φορείς.

Εν κατακλείδι, λαμβάνοντας υπόψη τα όσα προκύπτουν από την ανωτέρω ανάλυση, θα μπορούσε να ειπωθεί με ασφάλεια ότι το δικαίωμα αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής ασφάλειας στην Κύπρο εξασφαλίζεται με ποικίλους τρόπους και τυγχάνει σεβασμού από το κράτος και τους αρμόδιους φορείς. Σαφώς υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης και προς τούτο, το κράτος οφείλει να βρρίσκει τους τρόπους αντιμετώπισης των προκλήσεων που προκύπτουν, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες της κοινωνίας, σε συνάρτηση πάντοτε με τις τρέχουσες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες.

.....

«Η κατάργηση του βοηθήματος γάμου, η τροποποίηση του μηνιαίου ύψους της κοινωνικής σύνταξης με την εισαγωγή ενός καθορισμένου ποσού, οι αλλαγές στις θεσμοθετημένες συντάξεις και η αναπροσαρμογή της ειδικής χορηγίας σε τυφλά άτομα είναι οι σημαντικότερες αλλαγές που υπέστησαν οι κοινωνικές παροχές»